

CONFERIREA TITLULUI DE *DOCTOR HONORIS CAUSA* AL UNIVERSITĂȚII DE STAT MOLDOVA PROFESORULUI VICTOR SPINEI, MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE*

Pe data de 4 mai 2012, ora 14, a avut loc ceremonia decernării titlului de *Doctor Honoris Causa* al Universității de Stat din Moldova de la Chișinău profesorului VICTOR SPINEI, de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, membru corespondent al Academiei Române, în cadrul adunării festive desfășurată în Sala Senatului, prezidată de rectorul profesor dr. habil. Gheorghe Ciocanu, în prezența Senatului și a unui numeros auditoriu, compus prioritar din cadre didactice, cercetători și studenți. În cadrul ceremoniei, a fost prezentată *Laudatio*, elaborată de o comisie desemnată de Senatul Universității, urmând răspunsul laureatului și mai multe alocuțiuni, rostite de profesorii Igor Șarov, Ion Țurcanu, Anatol Petrencu, Ion Eremia.

* Cu această ocazie, la împlinirea vârstei de 70 de ani, colegii și colaboratorii Institutului de Arheologie din Iași urează domnului prof. Victor Spinei ani mulți, cu sănătate și noi realizări, înconjurat de dragostea familiei și a tuturor celor care-l prețuiesc.

LAUDATIO

Comunitatea științifică de la noi marchează astăzi un moment de o importanță științifică deosebită. Acordarea celui mai înalt titlu onorific al Universității este de regulă un prilej de meditație asupra valorilor academice întruchipate, pe de o parte, de laureat, pe de altă parte de noua sa Alma Mater. În ce privește laureatul nostru, Victor Spinei – basarabean de origine –, nu a fost nicicând străin Universității de Stat din Moldova, după cum nici studierii Istoriei acestui „plai pe gură de rai”.

Autor a câtorva sute de valoroase publicații științifice (aproape 70 de volume îngrijite sau coordonate, patru cursuri universitare, peste 110 de studii, peste o sută de note, 55 de recenzii, etc.), dintre care se detașează 14 sinteze monografice de o incontestabilă rezonanță europeană, ce au promovat noi idei și viziuni în cercetarea istorico-arheologică privitoare la începutul mileniului II din spațiul românesc, Victor Spinei a văzut lumina zilei și splendidul peisaj basarabean în satul Lozova – fostul județ Lăpușna, la 26 octombrie 1943, avându-și obârșia într-o familie cu frumoase tradiții naționale. Rudele viitorului savant, Chiril Spinei și Alexandru Baltaga, au fost înrolați activ în lupta pentru emanciparea națională a românilor basarabeni. Membri ai Sfatului Țării, ei și-au dat votul, la 27 martie 1918, pentru Marea Unire. Altă rudă, Sergiu Niță, a devenit ministru al Basarabiei alipite. Urgiile războiului, dar mai ales consecințele ce puteau să afecteze grav familia Spinei, cu asemenea rudenii, i-au silit pe părinții domnului Victor Spinei să ia drumul pribegiei, refugiindu-se la început în regiunile de vest ale țării, pentru ca mai apoi, după decesul tatălui, să se instaleze la Iași. Anume în această urbe academică a României Victor Spinei urmează studiile preuniversitare, luându-și bacalaureatul la Liceul „C. Negruzzi”, după care s-a înscris la Facultatea de Istorie și Filozofie a celei mai vechi universități românești, „Al. I. Cuza”, absolvită în 1966. Încă în anii de studenție, Victor Spinei se dedică cu toată stăruința specializării în domeniul arheologiei, avându-l ca îndrumător pe cunoscutul profesor universitar, viitor academician, Mircea Petrescu-Dîmbovița. Domnia sa participă activ la cercetările de teren în obiective arheologice din diferite perioade istorice, întreprinse de cadrele universitare și de cercetare de profil. Dispunând de aptitudini deosebite și posedând un stil inconfundabil de expunere, proaspătul absolvent nu putea să nu atragă atenția dascălilor săi și în primul rând profesorului Mircea Petrescu-Dîmbovița, care îl recomandă ca cercetător științific la Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” din Iași.

Deși avea o pregătire universitară solidă, tânărul colaborator științific s-a specializat, în anii 1973–1974, la Universităt des Saarlandes din Saarbrücken, unde a avut drept mentor pe ilustrul savant german Rolf Hachmann.

Susținând cu succes, în anul 1977, teza de doctorat în științe istorice la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” din București, Victor Spinei devine cu vremea unul din cei mai de vază specialiști în medievalistică în genere și în arheologia medievală sud-est europeană în special. Domnia sa a condus și a coordonat cercetările din mai multe obiective arheologice, cum ar fi cele de la Băiceni, Brășăuți, Bârlad, Bârlălești, Iași, Hudum, Siret și altele. Materialele recoltate, minuțios analizate, au fost introduse în circuitul științific, valorificându-se propriile investigații și furnizându-se elemente de studiu colegilor de breaslă.

Recunoașterea internațională de care se bucură istoricul și arheologul Victor Spinei este reflectată de calitatea sa de membru al unor importante foruri științifice de peste hotare (*Deutsches Archäologisches Institut*, Berlin, din 2005, *European Association of Archaeologists*, Praga, din 2006), ca și de membru al colegiilor de redacție ale mai multor reviste de profil din țară și de pe alte meridiane.

Prestigiul dobândit s-a evidențiat în timp și prin invitațiile primite în mod constant, ca bursier sau participant la stagii de documentare, congrese, colocvii și conferințe științifice în Anglia, Austria, Bulgaria, Franța, Germania, Israel, Italia, Polonia, Republica Moldova, SUA, Suedia, Ucraina, Ungaria, URSS etc.

Cunoscător profund și interpret iscusit al documentelor și cronicilor scribilor medievali – orientali și occidentali –, cercetător scrupulos al vestigiilor arheologice, activând la confluența istoriei și arheologiei, profesorul universitar Victor Spinei îmbină, ca nimeni altul, cu măiestrie informațiile ce rezultă din analiza surselor acestor două discipline înrudite, pentru a reconstitui cât mai adecvat canva istorică a evenimentelor ce s-au derulat în spațiul românesc în perioada precursorare constituirii voievodatelor românești.

Abordând cele mai complicate și spinoase probleme ce țin de destinul istoric al românilor din secolele IX–XIV, în baza realizării unor investigații perseverente, Victor Spinei a adus în multe privințe elucidări în probleme legate de evoluția comunităților românești și de relațiile lor cu lumea nomadă în acest segment cronologic.

Studiile sale monografice de sinteză *Moldova în secolele XI–XIV*, care a întrunit trei ediții (București: 1982; Chișinău: 1994 și varianta engleză – *Moldavia in the 11th–14th Centuries* – București: 1986), precum și *Realități etnice și politice în Moldova Meridională în secolele X–XIII. Români și turanici* (Iași, 1985), bazate pe o analiză riguroasă, de un real profesionalism, s-au soldat cu concluzii originale, pe deplin argumentate, bucurându-se de succes în rândurile specialiștilor și a publicului interesat de istoria românilor.

Documentația istorică și arheologică consistentă și, în cele mai frecvente cazuri, inedită, interpretarea critică și sugestiile constructive l-au impus în istoriografia românească și în cea aferentă spațiului Europei de Sud-Est drept un istoric și arheolog de mare valoare. Aceste merite i-au adus cooptarea, în anul 2001, ca membru corespondent al celui mai înalt for științific din țară, Academia Română.

Apariția succesivă a monografiilor: *Ultimele valuri migratoare de la nordul Mării Negre și al Dunării de Jos* (Iași: 1996), *Marile migrații din spațiul nord-pontic în secolele IX–XIII* (Iași: 1999), *The Great Migrations in the East and South East of Europe from the Ninth to the Thirteenth Century* (Cluj-Napoca: 2003) (aceasta beneficiind de o a doua ediție, mult amplificată, în două volume, tipărită la Amsterdam: 2006), *The Romanians and the Turkic Nomads North of the Danube Delta from the Tenth to the Mid-Thirteenth Century* (Leiden – Boston: 2009), *Les Princes Martyrs Boris et Gleb. Iconographie et Canonisation* (Oxford: 2011) (dublă de o variantă în limba română intitulată *Principii martiri Boris și Gleb. Iconografie și canonizare* (Brăila: 2011) și, în sfârșit, *Mongolii și românii în sinteza de istorie ecleziastică a lui Tholomeus din Lucca / Les Mongols et Roumains dans la synthèse d'histoire ecclésiastique de Tholomeus de Lucca* (ediție bilingvă Iași: 2012), pe lângă faptul că introduc în circuitul științific un vast material factologic, în parte inedit, abordează sistematic și multidimensional civilizația comunităților nomade și impactul ei asupra lumii sedentare din spațiul balcano-carpato-pontic, în special asupra românilor. Totodată, medievalistul ieșean Victor Spinei a surprins cu acuitate continuitatea societății românești în regiunile de est ale Daciei istorice.

Lucrările Domniei Sale se remarcă printr-o erudiție de excepție, prin spirit critic, metodologii de abordare moderne și analiză complexă a documentației istorice, încadrându-se organic în istoriografia românească și universală. Contribuția științifică a profesorului universitar Victor Spinei este cu atât mai valoroasă, cu cât aceasta a devenit baza teoretică și practică pentru elaborarea unor tratate academice de istorie a românilor, realizări care, în viziunea noastră, vor fi greu de depășit prin scurgerea vremii.

Activitatea domnului Victor Spinei nu s-a desfășurat numai în cadrul Institutului de Arheologie al Academiei Române, Filiala Iași, unde începând din 2003 și până în 2011 a ocupat postul de director. Din anul 1990 domnia sa își leagă din nou soarta de Alma Mater din Iași, la început ca profesor asociat, apoi conferențiar, iar din 1995 ca profesor universitar, anume la Facultatea de Istorie a acestui prestigios centru universitar, unde se manifestă cu eficiență în pregătirea tinerei generații.

Erudit înzestrat cu vaste și ample cunoștințe în materia de istorie, deținător a unei verbe de excepție și stil inconfundabil de expunere a rezultatelor investigațiilor științifice, mănuiitor iscusit al condeiului de eseist, calități ce îl situează pe profesorul universitar, membru corespondent al Academiei Române, în rândul celor mai iluștri dascăli ai universității ieșene.

Prelegerile sale, bazate pe o analiză scrupuloasă al unui consistent material factologic, expunerea clară și plină de vervă și culoare, suscită atenția chiar și celui mai indiferent auditoriu. Cursurile și seminarele, consacrate unor complexe probleme de istorie medievală, au de regulă la bază propriile investigații. Anume aceasta este cheia marilor succese ale activității didactice a domnului profesor. Ca profesor universitar, conducător de doctorate, Domnia Sa a contribuit substanțial la pregătirea tinerilor specialiști basarabeni în arheologia medievală.

Rămânând în permanență fidel Plaiului Natal, Victor Spinei a participat și organizat mai multe manifestări științifice în cadrul comunității academice și universitare de la Chișinău, a deschis generos paginile prestigioasei reviste de profil „Arheologia Moldovei”, pe care o coordonează, universitarilor basarabeni, contribuind eficient la publicarea studiilor monografice și a altor lucrări ale specialiștilor chișinăuieni.

Sunt doar câteva dintre temeiurile pentru care Universitatea de Stat din Moldova îi acordă înalta distincție profesorului universitar, membru corespondent al Academiei Române, Victor Spinei, ca un semn al recunoașterii incontestabilei valori științifice și umane unuia dintre susținătorii constanți ai Universității de Stat din Moldova.

Comisia de elaborare pentru *Laudatio*

Președinte:

Doctor habilitat, profesor universitar *Gheorghe Ciocanu*, Rector al Universității de Stat din Moldova.

Membri:

Doctor conferențiar universitar *Tudor Arnăuț*, Prorector al Universității de Stat din Moldova.

Doctor conferențiar universitar *Igor Șarov*, Decanul Facultății de Istorie și Filozofie, Universitatea de Stat din Moldova.

Doctor habilitat, profesor universitar *Ion Niculiță*, Șef al Catedrei de Arheologie și Istorie Antică, Universitatea de Stat din Moldova.

Chișinău 4 mai 2012

CUVÂNT DE RĂSPUNS LA LAUDATIO

Magnificență, Domnule Rector Profesor habilitat Gheorghe Ciocanu

Domnule Decan Profesor Igor Șarov

Domnule Șef de catedră Profesor habilitat Ion Niculiță

Onorați membri ai Senatului Universității

Onorat auditoriu, Doamnelor, Domnișoarelor și Domnilor

Decernarea prestigioasei distincții de *Doctor Honoris Causa* din partea Universității de Stat din Chișinău reprezintă pentru mine o onoare deosebită, o secvență biografică de relevanță specială. Din păcate, momentul respectiv este înnegurat de tragicul accident avut recent de unul din cei ce și-au pus semnătura pe generoasa *Laudatio* care mi s-a dedicat, profesorul Tudor Arnăuț, coleg de aleasă noblețe sufletească și cu înveredate calități profesionale. Domnul să-l odihnească în pace!

Primirea distincției respective este de natură să mă sensibilizeze în mod aparte din două motive esențiale.

Pe de o parte, ea vine de la o instituție de învățământ superior de reală respectabilitate pe plan național și internațional, cu performanțe cărturărești în diverse paliere epistemologice, unde am numeroși colegi și prieteni cu realizări științifice de înalt nivel. În chip firesc, am în vedere în mod prioritar cadrele didactice de la Facultatea de Istorie și Filozofie. Nu aș dori să fie interpretată drept un gest convențional de politețe aprecierea că istoriografia din Republica Moldova a obținut în ultimele două decenii succese remarcabile. În acest moment mi-e greu să cred că vreun arheolog sau istoric de la vest de Prut ori de la est de Nistru ar putea analiza și interpreta faptele și evenimentele derulate în vremuri revolute din spațiul basarabenesesc într-un mod mai competent decât profesioniștii condeiului de la Chișinău.

Așa după cum unii din domniile voastre au aflat poate, de curând am reluat proiectul întocmirii unei enciclopedii istoriografice, de data aceasta – din diferite motive – aferentă nu întregului areal românesc, ci circumscrisă doar la teritoriul Moldovei istorice, lucrare de anvergură la care contăm pe colaborarea specialiștilor de pe ambele maluri ale Prutului. Prospectând medalioanele deja întocmite pentru enciclopedie, am constatat că numărul istoricilor din Basarabia, reținuți spre a fi incluși în sumarul opus-ului, depășește cifra de o sută, ceea ce este grăitor pentru potențialul și calibrul breslei.

Revenind la Facultatea de Istorie și Filozofie, sunt bucuros să constat că mai multe cadre didactice din rândul tinerilor au urmat studiile și și-au pregătit doctorantura la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, dovedindu-se printre cei mai vrednici absolvenți de acolo, personal păstrându-le o frumoasă amintire pentru prestația lor la examene, seminarii și simpozioane. De asemenea, reprezintă o mare satisfacție faptul că tinerii cercetători basarabeni și-au susținut sub coordonarea mea teze de doctorat de foarte bună calitate, pentru ca ulterior să devină nume de referință în domeniul medievisticii. Totodată, îmi face plăcere să remarc faptul că între membrii corpului profesoral, ca și între cercetătorii și muzeograful din Chișinău și Iași s-au stabilit contacte profesionale durabile, unele datând de peste un sfert de veac. Am participat împreună la expediții arheologice, am organizat sesiuni științifice bilaterale, am susținut cursuri la universitățile partenere, am colaborat în paginile unor periodice de profil sau la diverse alte volume etc. Personal am toată admirația

pentru colegii care, în momente grele și tensionate, s-au angajat, înfruntând opoziția forțelor oculte, în mișcarea de salvagardare a demnității naționale.

În semn de apreciere pentru prestația științifică la cote înalte de exigență, unii specialiști de la Chișinău, precum profesorii Ion Niculiță, Gheorghe Postică și Eugen Sava au fost aureolați cu titlul de Membru de onoare al Institutului de Arheologie al Filialei Iași a Academiei Române, profesorul Ion Niculiță figurează drept membru în Colegiul de redacție al revistei *Studia Antiqua et Archaeologica*, editată de Universitatea „Al. I. Cuza”, iar profesorul Gheorghe Postică în cel al periodicului *Arheologia Moldovei*, tipărit sub egida Institutului de Arheologie. Pe alți profesori și cercetători din Chișinău, precum Demir Dragnev, Andrei Eșanu, Igor Șarov, Anatol Petrencu, Ion Țurcanu, Gheorghe Palade, Ion Eremia, Ion Gumenâi, Aurel Zanoci, Virgil Pâslariuc etc. i-am avut adesea oaspeți la simpozioane și conferințe științifice. În altă ordine de idei, în seriile de publicații ale Institutului de Arheologie au fost valorificate mai multe volume ale arheologilor din Chișinău, unele dintre ele, de manifestă valoare, elaborate de Ion Tentiuc, Gheorghe Postică, Ludmila Bacumenco, obținând la recomandarea mea premii decernate de Academia Română. Rămâne valabilă mai vechea invitație lansată colegilor arheologi de a-mi remite texte, spre a găsi posibilitatea tipăririi lor la edituri din România.

Pe de altă parte, constelația de împrejurări ce a condus la acordarea acestui titlu de către conducerea Universității de Stat este de natură să-mi atingă o coardă sensibilă, pentru că vine dinspre locurile de baștină, unde strămoșii mei – și de pe linie paternă, și de pe cea maternă – au sălășluit de veacuri, ceea ce îmi deșteaptă nostalgia amare, în pofida faptului că m-am voit mereu o ființă lucidă, despovărată de sentimentalisme. Nu am avut preocuparea, cel puțin până acum, de a-mi configura arborele genealogic, dar din diverse lecturi aleatorii am reținut totuși anumite detalii asupra sa. Date mai consistente am înregistrat despre familia Baltaga, din care descindea o străbunică de-a mea pe filieră maternă. Astfel, un anume Nicoriță Baltagă este atestat ca vornic în anul 1615 și ca hatman și pârcălab al Sucevii în 1627–1630, el fiind căsătorit cu sora lui Miron-Vodă Barnovschi, Teodosia, a cărei mamă era strănepoata lui Petru Rareș. Nicoriță era probabil rudă cu Petre Baltag, care apare menționat într-un act din 1632 ca pârcălab de Orhei, și cu Nicolae Baltag, nominalizat într-un document domnesc din 1666 ca pârcălab de Lăpușna. Potrivit cronicilor lui Nicolae Costin și Axinte Uricariul, un anume Baltac pârcălabul și-ar fi sfârșit zilele într-o luptă preliminară mării înfruntări de la Stăniilești din iulie 1711, angajată de oștile lui Dimitrie Cantemir cu turcii și tătarii. În secolele XVIII și XIX mai mulți reprezentanți ai Baltageștilor sunt amintiți documentar ca mărunți dregători și mai cu seamă ca fețe bisericești: protopopi, protoierei, preoți, ierodiaconi. Generații întregi de preoți parohi din Lozova au provenit din familia Baltaga.

Dintre aceștia, de notorietate mai mare s-a bucurat preotul Alexandru Baltaga, care a fost singurul exponent al preoțimii din Basarabia ales deputat în Sfatul Țării, unde a pledat persuasiv pentru unirea cu România. Arestat și anchetat în august 1940 pentru această vinovăție, cu toată vârsta sa înaintată, a fost întemnițat la Kazan, unde, în condițiile precare de detenție, și-a dat obștescul sfârșit în anul următor, la 80 de ani. Recent, fostul meu doctorant, distinsul istoric Igor Cereteu, a recuperat prin interpuși, dintr-un fond arhivistic de la Chișinău, textul interogatoriului la care Alexandru Baltaga a fost supus de către organele temutului NKVD. Am fost adânc impresionat de depozițiile de mare curaj ale bătrânului preot, care nu și-a abjurat atitudinea permanentă de ostilitate „împotriva revoluției și bolșevicilor” și crezul în justetea actului unirii din 1918. Prin aceasta și-a asumat în mod conștient martirajul.

Un alt reprezentant al familiei mele ales deputat în Sfatul Țării, de data aceasta pe linie paternă, a fost Chiril Spinei, care, în calitate de sublocotenent, se remarcase în 1917 prin laborioasa activitate depusă în cadrul garnizoanei portului Sevastopol, ca președinte al unui Comitet național ostășesc moldovenesc. Între artizanii actului Unirii din familia mamei s-a numărat și Sergiu Niță, fratele stăbunicii mele, devenit prefect al județului Cetatea Albă și ministru al Basarabiei în guvernele României Mari. Prieten cu Mihail Sadoveanu și partenerul său de vânatoare în zona Codrilor, el a poposit de mai multe ori cu ilustrul scriitor în locuința bunicilor mei de la Lozova.

Tot acolo, în casa mea natală de mai târziu, aveau să fie adesea oaspeți teologul Grigore Pișculescu (pseudonimul lui Gala Galaction), hăruiat romancier și traducător al Bibliei, profesor și decan la Facultatea de Teologie din Chișinău, și preotul Alexandru Chiriac, cel care a pus pe note admirabila *Limba noastră* a lui Alexei Mateevici. Bunicii din partea tatălui erau originari din Nemțeni, sat aflat la mică distanță de Prut, în prezent centru de comună din raionul Hâncești, în vreme ce bunica din partea mamei, Elena, înrudită cu familiile Baltaga și Niță, se născuse la Ciorăști, iar bunicul, preotul Vasile Boțan, era de loc de la Cojușna, dar obținând parohie la Lozova, fiul Baltageștilor, s-a stabilit acolo.

După cum desigur le este cunoscut medievistilor, satul meu natal, Lozova, din raionul Strășeni, este una din cele mai vechi localități menționate documentar în Moldova de la est de Prut, anume într-un privilegiu domnesc emis de Alexandru cel Bun la 25 aprilie 1420. Cercetările ocazionale mai vechi și săpăturile arheologice întreprinse în ultimii ani – întâmplarea face chiar de doi din doctoranzi mei, Ludmila Bacumenco și Ion Ursu, sub coordonarea doctorului Vlad Vornic, – au dovedit fără putință de tăgadă vechimea mult mai mare a așezării, precum și varietatea vestigiilor depistate. La Lozova se mai păstrează, din câte am aflat, vechea casă bătrânească, bunicii posedând acolo și cinci hectare de pământ. Nu am nici cea mai mică intenție de a le revendica vreodată, dar nu voi refuza nicicând ca ținutul meu de baștină să revină întregului de unde a fost rupt samavolnic.

Din succinta și selectiva trecere în revistă a predecesorilor familiei mele rezultă, precum poate s-a remarcat, că unii dintre ei au deținut dregătorii administrative și militare, dar și că foarte mulți au îmbrăcat straiile preoțești, fiind slujitori ai Bisericii. Meseria de istoric nu a fost considerată atractivă pentru nici unul dintre ei, astfel că, parodiindu-l pe un demnitar din perioada napoleoniană, aș putea concluziona – contând pe simțul umorului al auditoriului – că în acest domeniu eu aș fi propriul meu strămoș. În ceea ce mă privește, nu am făcut niciodată caz de străbuni, festivitatea de astăzi oferindu-mi pentru prima dată ocazia să-i evoc lapidar: în fond ei nu-mi transferă nimic din prezumtivele lor merite. În schimb, ar reprezenta pentru mine o reală satisfacție și un imbold ca singur să devin motiv de mândrie pentru urmași, pentru consătenii lozoveni și concitadinii ieșeni, pentru studenții și doctoranții mei din stînga și dreapta Prutului.

Anul 1944 a însemnat o fractură niciodată tămăduită în destinul familiei mele. Vremurile tulburi nu mi-au dat prilejul să ascult în tihnă prea multe cântece de leagăn. Apropierea frontului și mai cu seamă iminența revenirii autorităților sovietice în Basarabia le-a obligat pe cele mai multe dintre rude să ia calea pribegiei, temători că bolșevicii vor trece la nedezmințitele lor represalii atroce. Intuiția nu i-a înșelat, pentru că unii din cei rămași, fie naivi, fie nevolnici, au fost deportați în Siberia, între aceștia numărându-se și un frate al tatei și mai multe rubedenii, ale căror urme s-au pierdut, exterminați inuman în Imperiul Gulagului. Bunicul meu, care nu și-a însoțit soția și cei cinci copii în refugiu, rămânând la Lozova cu o devoțiune exemplară, să-și păstorească enoriașii și să le asigure cele duhovnicești, a fost trimis într-un lagăr de muncă forțată, numai pentru culpa că aparținea cinului preoțesc.

Au urmat ani împovărători, cu stringente lipsuri materiale, greu de depășit fizic și mental pentru cei ce își părăsiseră aproape totul pe meleagurile de baștină. De acolo mai păstrez astăzi doar două minunate icoane ferecate în argint aurit, ce mai conservă parfumul unor locuri pentru totdeauna pierdute și al unor timpuri de-a pururi apuse. Pierderea cea mai mare a fost însă alta, tatăl meu fiind secerat de o tuberculoză pulmonară, neiertătoare pe atunci, pe când aveam doar trei ani și jumătate. Este posibil ca butada lui Friedrich Nietzsche, potrivit căreia tot ce nu te distruge te face mai puternic, să se aplice și familiei mele, căci avatarurile vieții a oțelit-o în confruntarea cu dificultățile. Aș mai adăga reflecția că niciodată nu știi ce câștigi când pierzi și ce pierzi când câștigi.

După un răstimp petrecut în Banat, roata destinului m-a condus la Iași împreună cu mama, bunica și mulți unchi, mătuși și veri, înfiripându-se un nou ciclu existențial. La Iași locuiesc permanent din 1949: aici am urmat școala primară, liceul, facultatea, lucrând la Institutul de Arheologie al Academiei Române și la Facultatea de Istorie a Universității „Al. I. Cuza”, aici mi-am întemeiat o familie statornică, astfel că rămâne indubitabil orașul meu de suflet, de nesubstituit, chiar dacă în peregrinările prin lume mi-a fost dat să cunosc și medii ambiante poate mai atractive.

Ca în orice colectivitate urgisită, și în familia mea, disipată în Iași, București, Ploiești și alte orașe, s-a coagulat o viguroasă solidaritate de grup, către care polarizau și alți transfugi basarabeni, prieteni și cunoștințe. Nici una din întâlnirile derulate cu regularitate nu se desfășura fără evocarea nostalgică, poate întrucâtva idilică, a vremurilor petrecute în Basarabia. Pentru cei mai în vârstă, chiar dacă locuiau deja de trei sau patru decenii în România, termenul „acasă” era aplicat exclusiv pentru Lozova, Ciorăști sau Chișinău, ei așteptând cu speranță neostoită momentul de a reveni cândva „acasă” sau măcar să-și afle acolo locul de veșnică odihnă. Ca unul care își părăsise ținuturile natale la numai o jumătate de an și nu avea percepții proprii asupra lor, evocările rudelor erau singurele repere asupra ambianței cotidianului basarabenesc.

Când, în anul 1956, am revenit pentru prima dată, însoțindu-l pe un unchi care mi-a fost ca și tată – Leonid Boțan –, în ținuturile moldovenești de la răsărit de Prut, vizitând Chișinăul și Lozova, șocul a fost deconcertant: în capitala Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești nu am auzit aproape deloc românește, ci pretutindeni rusește, rafturile librăriilor fiind înțesate numai cu literatură în limba rusă. O situație cvasiidentică am întâlnit în vremea lui Brejnev, când am descins la Chișinău într-o deplasare cu caracter

oficial, în cadrul schimburilor bilaterale interacademice. Atmosfera generală era tensionată pe fondul raporturilor încordate româno-sovietice, colegii ferindu-se să abordeze discuții cu caracter extraștiințific în încăperi, căci, precum mi-a destăinuit confidențial viitorul academician Andrei Eșanu, care primise însărcinarea de a mă însoți, pretutindeni erau amplasate microfoane. Mă contrariau nu practicile aparatului polițienesc, de care nu duceam lipsă nici în România, ci ofensiva devoratoare a culturii ocupantului în dauna civilizației autohtone, marginalizată și desconsiderată. Am respectat întotdeauna marea cultură rusă, devorându-i cu nesaț – desigur și grație influenței bunicii, care îi citea în original – pe Tolstoi, Dostoievski, Lermontov, Cehov, Gonțarov, Esenin, savurând compozițiile lui Ceaikovski, Rahmaninov, Musorgski și admirând pânzele lui Rubliov, Repin, Surikov, Serov, dar am făcut mereu disjuncția între aceste mari valori ale patrimoniului universal și politica insolentă a Kremlinului din vremea țarismului și sovietelor în raport cu românitatea.

Ceea constatăm *de visu* la Chișinău contrasta flagrant cu imaginea făurită asupra Basarabiei din evocările rudelor și prietenilor. Și astăzi percepția mea continuă să penduleze între dubla perspectivă asupra teritoriului pruto-nistrian: cea cu tentă arhaizantă, aferentă perioadei interbelice, și cea autentică, din zilele noastre, din fericire mult evoluată față de realitățile sumbre din epoca stalinistă și brejneviană.

Aș dori să adaug că de-a lungul anilor ascendența genealogică mi-a fost persuasiv rememorată și de contactele cu diaspora basarabenească, care manifesta un anumit spirit de coeziune de grup. Spre mângâierea orgoliului meu, foarte mulți basarabeni s-au propulsat în elita culturală și științifică a României, dobândind respect și prețuire în societate. În această privință a existat însă și un revers nociv al medaliei: exodul masiv al multor persoane cu o bună pregătire profesională din ținuturile de obârșie spre alte orizonturi, suprapusă politicii de înăbușire a aspirațiilor naționale, promovată cinic de ocupanții sovietici, a condus spre un procent foarte limitat al intelectualilor în defuncta Republică Sovietică Socialistă Moldovenească, potrivit anumitor statistici, cel mai redus din toate republicile din componența URSS-ului, realitate ce a generat un cortegiu de urmări nefaste, ce de-abia astăzi se profilează a fi înlăturate.

Și în domeniul investigării trecutului, aportul unor persoane originare din Basarabia a fost consistent în câmpul istoriografic din România. Între acestea, am întreținut raporturi profesionale amiabile cu Alexandru Andronic, Leonid Boicu, Leon Șimanschi și Ion Agrigoroaiei, care au activat cu performanțe profesionale remarcabile la Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” și la Facultatea de Istorie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași.

Personal n-am simțit niciodată vreo discriminare pentru calitatea de basarabean, cu toate că, așa cum mi-a plăcut să mă afișez drept european de origine românească, m-am declarat uneori, nu lipsit de o perceptibilă ostentație, drept român de obârșie basarabenească. În anumite împrejurări, această postură mi-a facilitat apropierea de diverse notabilități.

Am purtat o asiduă corespondență și am făcut profitabile schimburi de literatură științifică cu renumitul filolog și istoric de la Universitatea din Copenhaga, Eugen Lozovan, născut la București, dar cu părinții originari din localitatea de la care îi este derivat numele. Satisfăcut de derularea acestor contacte bilaterale, savantul găzduit în țara lui Hamlet și-a donat testamentar biblioteca Universității ieșene.

Cu cel mai proeminent consătean din Lozova, ce avea să urce în jilțul mitropolitan al Olteniei, Nestor Vornicescu, am avut, de asemenea, raporturi dintre cele mai bune, cimentate și grație obârșiei comune. Datorită invitației pe care mi-a adresat-o de a-l vizita la reședința arhiepiscopală, în decembrie 1989 am devenit involuntar martor direct al declanșării revoluției la București și Craiova. Nu-i mai puțin adevărat că șansa participării la acest moment crucial din istoria contemporană a României era cât pe ce să fie plătită cu prețul vieții.

În sprijinul aserțiunii legate de privilegiul de a mă număra printre fiii Basarabiei, voi mai recurge la încă o singură exemplificare. Aflându-mă invitat pentru un stagiul de documentare la Universitatea din Tübingen, în urmă cu circa două decenii, eram animat de curiozitatea de a-l cunoaște pe cel mai ilustru lingvist român din toate timpurile, devenit profesor la Alma Mater din localitate, Eugen Coșeriu, născut, precum se știe, la Mihăileni, în fostul județ Bălți, dar fusesem prevenit că magistrul este foarte refractar la vizite, susceptibile de a-l perturba de la programul strict de lucru cotidian. După multe ezitări, în ultima săptămână de staționare în vechea cetate universitară de pe valea Neckarului, mi-am luat totuși curajul de a-l aborda telefonic, în autoprezentare inserând amănuntul obârșiei mele basarabenești, precum și a faptul că întrețineam legături cu literați de seamă din Chișinău, precum Nicolae Dabija, Valentin Mîndicanu și Valeriu Matei, apreciați de savant. Aceste notificări au fost suficiente pentru a ne intermedia apropierea și un imprevizibil șir de întrevederi zilnice, presărate cu destăinuirii biografice incitante. *Curriculum vitae* procurat de la magistrul

Coșeriu și remis conducerii Universității „Al. I. Cuza” a reprezentat temeiul oficial pentru ca în 1992 să i se acorde titlul de *Doctor Honoris Causa* și cel de cetățean de onoare al municipiului Iași, o satisfacție pe care nu sunt în măsură să o tănuiesc. Cum probabil mulți dintre domniile voastre își amintesc, în anul următor aceleași distincții i-au fost conferite de Universitatea de Stat și de municipalitatea din Chișinău.

Realizările mele profesionale, despre care personal nu agreez să vorbesc, au fost evocate într-o manieră afabilă în *Laudatio*. Dacă măcar o jumătate din aprecierile excesiv de generoase făcute la activitatea mea ar fi pe deplin veridice, aș avea reale motive de mândrie. Se spune că ești inteligent dacă, din ceea ce auzi, crezi doar o jumătate și ești înțelept dacă știi care jumătate. În ceea ce mă privește, mă tem că nu conștientizez care din cele două jumătăți este cea veridică, dar mă amăgesc cu iluzia că ar fi măcar una dintre ele. Rămânând în același palier al aserțiunilor, mărturisesc că adesea îndemn pe învățăceii mei să adopte în prospectarea istorică preceptul lui Toma Necredinciosul, în sensul ca, înainte de a formula aprecieri asupra unor fapte și evenimente din trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat, să pună la îndoială și să disece toate mărturiile izvoarelor și toate concluziile formulate de cei ce i-au precedat în preocupări, spre a evita verdictele ambigue, incerte sau eronate.

Meseria noastră de istoric presupune în egală măsură vocație, determinare și multă, multă muncă, desfășurată coerent și riguros. Adevăratul specialist nu se poate improviza peste noapte. Aș fi fost tentat ca în fața Domniilor Voastre să ofer anumite detalii asupra intensității efortului pe care îl depun pentru a-mi finaliza proiectele cărturărești, frustrându-mă de multe lucruri plăcute și neglijându-mi atribuțiile familiale. Nu vă voi reține atenția în acest sens, amintindu-mi de reacția celebrului atomist Ernest Rutherford, originar din Noua Zeelandă, care, constatând că unul din discipoli lucra fără repaus din zori până noaptea, l-ar fi întrebat iritat: „Dacă muncești toată ziua, atunci când mai gândești?” N-aș dori să fiu și eu chestionat în același fel.

În legătură cu menirea și îndatoririle noastre, ale slujitorilor muzei Clio, mi-aș permite să sugerez necesitatea ca, în afara obligațiilor strict profesionale, să ne implicăm mai articulat și cu intransigență sporită în demersurile vizând protejarea valorilor culturale naționale, salubritatea vieții cotidiene de impostură, populism, frivolitate, în condițiile în care asistăm la diverse tendințe agresive și iresponsabile de minimalizare și bagatelizare ale rosturilor elitelor intelectuale. Acestea nu sunt numai probleme ale românității, ele fiind actuale pe multe meridiane ale globului.

Până acum, cel puțin, trebuie să mărturisesc că am fost prezent în Basarabia poate nu atât de frecvent ca alți colegi ieșeni, având de la o vârstă o anumită inerție de a călători și fiind suprasolicitat de diverse atribuții profesionale și administrative, ca și de proiecte științifice, mereu mai ample și luxuriante, mereu mai ambițioase. În loc ca investigațiile să convergă numai spre răspunsuri, ele generează noi întrebări, determinându-ne să ne întoarcem în labirintul cercetărilor. Cu toate acestea, am fost însă indirect prezent la Chișinău prin două volume editate aici, la care țin foarte mult: ediția a doua, pregnant augmentată, din *Moldova în secolele XI-XIV*, la inițiativa profesorului Ion Țurcanu, și *Universa Valachica*, cu sprijinul profesorului Igor Șarov și cooperarea profesorului Aurel Zanoci. În ceea ce am scris până în prezent și indiferent de locul de publicare, niciodată nu am conceput tratarea problemelor de istorie națională decât la anvergura unității etnice românești, prin urmare neignorând spațiul de la est de Prut. Această perspectivă nu reprezintă numai o problemă de etică, ci de pură deontologie profesională.

Fiind la o vârstă la care firele albe din podoaba capilară le-au înlocuit în cea mai mare parte pe cele negre, iar firele albe au fost substituite, la rândul lor, de spații goale, mă întorc aici în Basarabia strămoșilor și poate și a urmașilor mei nu ca un fiu risipitor, ci ca unul izgonit, dar pentru care Universitatea de Stat din Chișinău, precum părintele din parabola biblică, narată în *Evanghelia* lui Luca, sacrifică vițelul cel îngrășat, personificat în distincția de *Doctor Honoris Causa*. Când, cu mai mult timp în urmă, vechiul și neuitatul meu prieten, profesorul Petre Ș. Năsturel de la Paris, a primit un titlu similar la Universitatea ieșeană, îmi declara amuzat că a fost „căftănit” și îmi dorea să am și eu parte de un asemenea privilegiu. Iată că urarea este în postura de a se fructifica și, la rândul meu, am șansa să fiu „căftănit”.

Pentru această munificență cuvintele de mulțumire cele mai potrivite sunt greu de găsit. Vă rog să primiți întreaga grațitudine, asigurare respectului și prețuirii mele statornice.

Adresez, totodată, mulțumiri Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu” din Chișinău, reprezentat de directorul său, dr. Petre Guran, pentru susținerea logistică acordată pentru eficientizarea programului de cooperare cu Universitatea de Stat a Moldovei.

Prof. dr. *Victor Spinei*
Membru corespondent al Academiei Române

ALOCUȚIUNI

CAZUL VICTOR SPINEI: LEGĂTURILE STRÂNSE ALE BASARABIEI CU ROMÂNIA DE PESTE PRUT

Noi, ceștialaltți, care trăim aici, suntem basarabeni-basarabeni, avem o legătură insuficient de strânsă cu România, fapt ce se face vizibil în multe privințe: în vorbire, în mentalitate, în nivel intelectual, în nivel de pregătire specială etc. Victor Spinei însă este basarabeanul român-român, cel crescut în România și tocmai prin asta a putut să atingă performanțele pe care le cunoaștem. Iată un exemplu, unul singur, dar deosebit de relevant, cât a pierdut și cât pierde Basarabia, în situația în care a fost și mai este impusă de împrejurări să se afle în afara cadrului natural în care s-a născut și a evoluat pe cea mai lungă durată a existenței sale. Dar mult mai rău ar fi fost dacă România nu ar fi alături de Basarabia, și vorbesc nu doar la figurat. Dacă frații noștri de dincolo de Prut nu s-ar fi aflat în imediată vecinătate cu noi, Basarabia ar fi pierit demult, ca ființă națională. Nu se știe ce limbă am mai fi vorbit și desigur că nu am fi știut nimic despre originile noastre etnice.

Din păcate însă, împrejurările au făcut și mai fac să nu avem încă legăturile pe care ni le dorim. Nici noi, basarabeni, nu suntem prezenți în România atât cât s-ar cuveni și nici frații noștri de dincolo nu se află printre noi atât și așa cum ne-ar place cel mai mult. Vă închipuiți ce treabă bună ar fi fost, de exemplu, dacă profesorul Victor Spinei ar fi devenit *Doctor Honoris Causa* al Universității de Stat din Chișinău în urmă cu un sfert de secol! Și cât de bine ar fi fost, dacă, tot pe atunci, Academia de Științe a Moldovei s-ar fi învrednicit să și-l câștige ca membru plin! Se știe că subsecția de științe istorice a Academiei noastre este extrem de slabă, iar un specialist de talia lui Victor Spinei (pot fi invocate în acest context și alte nume ilustre de dincolo de Prut: Alexandru Zub, Florin Constantiniu, Ioan-Aurel Pop) ar fi putut contribui foarte mult la dreapta îndrumare a cercetărilor în acest domeniu. Am putut constata cu durere mulți ani la rând nedorința basarabenilor de a voi să învețe de la alții lucruri mari și frumoase. Sigur, nu este ușor să te ții de marii campioni, dar dacă vrem să fim și noi ceva și să facem ceva merituos trebuie să-i urmăm cu toată hotărârea și cu toate forțele.

Profesorul Victor Spinei se află la ora bilanțurilor, având în urmă o lungă și strălucită carieră științifică și profesorală. El are ce spune și de la el pot fi învățate multe lucruri. Este ca un pom plin de rod. Pe parcursul anilor acest rod a crescut mult și ar fi mare păcat să nu fie observat și cules de oricine vrea să învețe, de oricine crede că istoria este o învățătură de mare folos.

Prof. dr. habil. Ion Țurcanu

SUCCINTĂ EVOCARE: PROFESORUL VICTOR SPINEI

Personalitatea savantului Victor Spinei este binecunoscută nu numai specialiștilor istorici, ci și unui cerc mai larg de cititori din Republica Moldova încă din perioada de până la obținerea independenței. E drept, pe atunci cărțile Domniei Sale și, în general, cărțile în limba română, erau amplasate în secția „Literatura în limbi străine” a Bibliotecii republicane din orașul Chișinău.

Astăzi, în cadrul prelegerilor și a seminarelor la cursul de *Istoria Românilor*, epoca medievală, studiile domnului Victor Spinei sunt de referință. Cu ocazia primei amintiri a numelui său în cadrul prelegerilor, nu uit niciodată să informez studenții de la Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității de Stat din Moldova că Domnia Sa, unul din prestigioșii istorici români contemporani, este originar din satul Lozova, raionul Strășeni, Republica Moldova.

Conform planului de activitate, la fiecare seminar, un student pregătește o informație de circa 15 minute, consacrată examinării unui studiu monografic relevant. La tema *Societatea românească până la începutul secolului al XIV-lea*, pentru prezentarea respectivă a fost recomandată și monografia profesorului Victor Spinei *Realități etnice și politice în Moldova Meridională în secolele X–XIII. Români și turanici*, care a fost publicată la Iași, încă în anul 1985.

La seminarul care a avut loc pe 29 februarie, anul curent, unul dintre studenții facultății a realizat prezentarea respectivă. Aș vrea să vă aduc la cunoștință aprecierea, făcută de către studentul de la anul I, grupa de arheologie, care a prezentat informația respectivă, studiului deja amintit al domnului Victor Spinei. Comunicarea a fost destul de amplă, pe ceva mai mult de opt pagini, în care, după examinarea fiecărui compartiment, este făcută și o apreciere de ansamblu al monografiei menționate. Se evidențiază, în primul rând, calitățile de specialist notoriu în domeniul istoriei medievale a românilor ale profesorului V. Spinei, așa cum le vede un student de la anul I. Am să reproduc doar un singur pasaj din aceste aprecieri: „Stilul savant, dar accesibil, al studiului domnului Victor Spinei te cucerește și te aduce mai aproape de acea epocă îndepărtată. Autorul nu hoinărește prin sursele istorice, așa cum hoinăreau nomazii asiatici, rătăciți pe meleagurile noastre. Dimpotrivă, el le identifică minuțios, le fixează atent în cadrul lucrării sale, le examinează pertinent și rămâne fidel acestora, atunci când formulează concluziile, concluzii care atestă o profunzime deosebită în examinarea subiectului propus”.

Aceasta, o repet, este aprecierea unui student de la anul I, apreciere făcută mult anterior evenimentului solemn de astăzi, eveniment despre care studentul respectiv nu avea cunoștință. Este expresia unei aprecieri detașate de orice interes. Domnule profesor Victor Spinei, vă felicit cu ocazia evenimentului de astăzi, vă doresc mari succese în activitatea științifică și așteptăm în continuare studiile Dumneavoastră.

Prof. dr. habil. *Ion Eremia*

Fig. 1. Imagini de la ședința festivă din 4 mai 2012, desfășurată în Sala Senatului Universității de Stat a Moldovei din Chișinău, cu participarea rectorului Gheorghe Ciocanu și a prof. dr. habil. Ion Niculiță.